

SA PUBILLA DE CAN XENDRI

Es deia Elisabet Xendri i la seva història s'ha contat a Colonge durant generacions. Era sa pubilleta de la casa, l'única filla viua des sis que la Margarida havia dut al món. Amb ella s'acabava la nissaga dels Xendri, una família de pagesos pencaires i comerciants. Un núvol negre planava sobre la casa des que la Margarida ja no quedà mai més prenyada. L'Elisabet creixia consentida i feliç corrint amunt i avall i jugant a l'era amb es nens des barri, del tot aliena a les tribulacions dels grans de la casa. Feia temps que l'avi i el seu pare havien pres un determini, la mare no ho volia però res no hi podia fer.

Dalt de Les Gavarres, a un dia de carro de Colonge, els de Can Llach de Sant Cebrià dels Alls malvivien d'un ramat de cabres i xais que pasturaven pels cims ventosos d'aquelles muntanyes, d'un hort de terra soma i poca aigua i de fer carbó i feixines en els boscos de la casa. Eren parents de la Margarida. L'estiu passat, per la festa major de Colonge, es vidu Xendri ja havia temptejat en Llach per veure si s'hi avindria.

L'Elisabet acabava de fer dotze anys quan, per la Candelera, els homes de Can Xendri varen pujar a Can Llach amb l'excusa de comprar-hi dues cabres. A en Llach l'oferta li semblà bé, casarien es menut de la casa, en Salvi, amb la Xendreta a condició que's fills que tinguéssin duéssin el cognom Xendri. Des racó de la cuina estant, munyint la barretina entre les mans amb els ulls clavats al terra, en Salvi escoltava com son avi tancava el tracte oferint a es forasters un got de vi aspre com aquella terra. Ningú li va preguntar res i ell res no va dir, no hi tenia res a perdre, tot eren guanyats. Tenia dinou anys i ganes de fugir d'aquella casa pobre i veure món. Baixaria a la vall de Colonge, veuria el mar... sabia que els parents tenien vinyes i oliveres i un trull d'oli i que el vidu Xendri i el seu fill no donaven a l'abast, que els calia un home jove per ajudar i per fer-li un hereu a sa pubilla. Quan el sogre faltés seria l'amo de la casa, el cognom ben que se li'n fotia.

Per Setmana Santa va baixar un carro de feixines a Can Xendri. Mentre les descarregava va veure-la un moment, una nena morena i espigada de trenes negres, tota polida amb un davantalet molt blanc, devia fer olor de colònia i tot. Asseguda a la paret de l'era se'l mirava de lluny. Al cap d'un moment ja no hi era.

Es casaren per la Festa Major d'estiu, el temps que ella s'havia fet una dona. L'endemà de la boda, es vidu Xendri se'l va endur a la vinya des Jonc, els gatims començaven a inflar-se en el cep, quina terra tan ofana. Des d'aquell coster albirà per primer cop el mar, era més vast del que es pensava, una faixa amplíssima i resplendent que cenyia tota la costa, de Palamós a Sant Feliu de Guíxols i més enllà. I què n'era de gran la Vila de Colonge vista des d'allà!

En Salvi no defugia la feina i era de poques paraules, es va guanyar el vell ben aviat. El sogre, en canvi, no se li acostava gaire, quan pensava en sa seua filla i aquell bosquetà se li

enfosquia la mirada, però serrava les dents i callava, havia fet el que calia fer. En Salvi, per si un cas, guardava amb ell les distàncies.

Abans de Nadal ja esperaven l'hereu. L'Elisabet acabava de fer tretze anys i a banda del seu ventre que creixia poques coses havien canviat per a ella. S'anava fent a en Salvi que es convertí en una mena de germà gran. Era gentil i callat, n'estava d'ella i ella ho trobava ben natural. Els dies passaren, els homes al camp, la mare menant l'hort i la casa i la nena donant de menjar es conís, les gallines i la vaca. Pasturava les cabres i traguava l'aigua de la cisterna de dalt, sis o vuit galledes cada dia però, eixurida com era, sovint se les feia pujar per la patuleia des carrer. A mida que el seu ventre s'inflava baixava menys a Vila per estalviar-se les mirades de la gent.

Arribà l'estiu, la llevadora estava avisada i els atuell pel part a punt a la cambra. Quan de matinada es posà de part, en Salvi volà fins a ca la llevadora i la dugué quasi a coll-i-be. La mare assistí el part. Els homes de la casa aturaren la sega per fumar sense paraules asseguts a l'escorn de l'entrada, mentre els nens i les veïnes des carrer seguien aquell tràfec a distància, asseguts a la paret de l'era.

Va ser un part més aviat ràpid per ser el primer. A mig dia, amb les finestres de la casa obertes de bat a bat per la calor, els crits de l'Elisabet es varen acabar en sec i tots varen contenir l'alè uns instants interminables fins que el plor del nadó va anunciar ben fort que havia nascut l'hereu de la casa. El vidu Xendri pujà a dalt per tornar desseguit anunciant: - És un noi! Un noi!

Quan en Salvi va poder entrar a la cambra la sogra li mostrà es nen embolicat en un llençolet de lli. Tenia la pell arrugada i vermella com un coní i tancava els ulls amb força, al final dels bracets esprimatxats com dues canyes apretava unes manetes grosses amb deu dits molt llargs, eren mans de pagès. - Serà un bon hereu, pensà. El sogre, mirant es nen, somreia.

- Aquest noi és de vida -sentencià la llevadora- si la nena té llet, en quatre dies serà criat.

Li van posar Martí Xendri i Llach, i dugué els noms dels avis, Salvi i Josep. Fou batejat a l'església parroquial de Sant Martí de Colonge el 5 de juliol del 1693. En foren padrins l'avi Salvi Llach de Romanyà i l'àvia Margarida Llach, muller de Josep Xendri de Colonge.

La dida no va caler, l'hereu mamava i dormia, pujava sa i fort. Sobre els teulats de Can Xendri el sol somreia. L'Elisabet seguia jugant amb es nens des carrer mentre sa mare s'ocupava d'es noi i, quan era l'hora, sortia as terrat des davant, que dóna a l'era:

- Elisabeeet!
- Què voleu mare?
- Au, vine a donar de mamar a es nen.